

سیاست های شیک بودن: چطور مد به آلت عناد تبدیل می شود

لیلی نیکونظر

رژیم اسلامی در ایران در 37 سال گذشته تلاش کرده است تا چیزی را که به عنوان جامعه اخلاقی می شناسد مهندسی کند. ترویج اندیشه یک بدن اسلامی شده و به طور خاص کنترل بدن زنانه از محورهای صورت جلسه اخلاقی رژیم بوده است، و هدفش ساختن بدن های منضبطی است که باید مطابق ایدئولوژی نظام باشند. با این حال، با وجود 37 سال اجرای سیاست های گوناگون، امروزه تهران و دیگر شهر های بزرگ به طور روز افزونی با تصویر یک جامعه معتدل و ایدئال اسلامی شده که نظام اسلامی روپایش را دارد متفاوت می شوند. به همین ترتیب، زنان ایرانی طبقه متوسط، با شال ها و مانتو های رنگی آزادشان، تسلیم کد های پوشش اسلامی و سیاست های زیبایی که توسط آن تعریف می شود نمی شوند. علاوه بر این، این جوانان در قالب تصویر تبلیغ شده توسط رسانه های دولتی نمی گنجد، رسانه هایی که همواره زن خوب مسلمان را در قالب زنی ساده و سرپراه که به طور مناسبی در رنگ های تیره پوشیده شده، و به طور خستگی ناپذیری می کوشد تا خود را "نامرئی" کند به تصویر می کشند.

بعد از انقلاب اسلامی، خمینی و انقلابیون دیگر حجاب اسلامی را به عنوان نشان جامعه اسلامی و وجه تمایز آن از غرب یا همان چیزی که به نظر خمینی "شیطان بزرگ" بود در نظر می گرفتند. خمینی حجاب اسلامی و کنترل لباس زن را راهی می دانست برای به مبارزه طلبیدن مفهوم مدرنیزاسیون رژیم پهلوی پیشین و آنچه نماد غربی سازی بود: زن جوان مدرن که در گفتمان انقلاب اسلامی، به عنوان "فتنه گر"، "خطرناک"، و "مخرب شرافت عمومی" به تصویر کشیده می شد.¹

در چند دهه گذشته، رژیم اسلامی برنامه های بسیاری طرح کرده، قانون گذاری زیادی انجام داده و سازمان های مختلفی ایجاد کرده تا حجاب اجباری را به اجرا درآورد و کسانی را که به عنوان عاملان مخرب شرافت عمومی عمل می کنند محدود نماید. برای این منظور، تأسیس "پلیس اخلاقی" و تعریف برنامه های اخلاقی از سال های اول انقلاب برای به اجرا درآوردن پوشش حجاب توسط زنان در فضا های عمومی هیچ گاه از دستورالعمل دولت بیرون نبوده است.

با نگاهی به تاریخچه جمهوری اسلامی، در دهه اول بعد از انقلاب، رژیم اسلامی کمیته های انقلاب اسلامی تأسیس کرد که مسئول به اجرا درآوردن این کنترل اخلاقی و مقابله با زنان "حجاب بد" و "آرایش" همراه دیگر "جرائم اخلاقی" یا "رفتار های غیر اخلاقی" شامل رابطه های جنسی خارج از ازدواج، مصرف الکل، پخش موسیقی با صدای بلند و قمار بودند. بعد از جنگ ایران و عراق، دولت از داوطلبان مؤسسه شبه نظامی بسیج مستضعفین خواست تا با کمیته های انقلاب اسلامی به عنوان نیرو های پلیس اخلاقی همکاری کنند تا با رفتار های غیر اخلاقی و البته زنانی که به طور کامل پوشیده نیستند مبارزه کنند. بسیج از آن زمان ستون فقرات پلیس اخلاقی در برنامه های تهاجمی اصلی دولت علیه زنان ایرانی طبقه متوسط که آزادی خواه تلقی می شدند بود. بعد از پیروزی محمد خاتمی و اصلاح طلبان در انتخابات 1997، فعالیت بسیج به عنوان پلیس اخلاقی کاهش یافت و متعاقباً زنانی که از کدهای پوششی معینی پیروی نمیکردند با فشار کمتری روبرو شدند، با این حال چالش بین زنان و دولت هیچ گاه معلق نشد.

به دنبال ریاست جمهوری احمدی نژاد، زمانی که تندر ها در سال 2007 به قدرت رسیدند، تلاش های رژیم برای به اجرا درآوردن "عفت عمومی" به یک باره افزایش یافت و در سال 2009، یکی از خصمانه ترین طرح های رژیم از آغاز زمان انقلاب اسلامی پیشرفت کرد. تا به امروز، طرح عفاف و حجاب با هدف دستگیری زنان در فضا های عمومی در اثر تخلف از کدهای پوشش اسلامی یا پوشیدن لباس های سبک غربی عمل کرده است.² 7000 نیروی لباس شخصی "پلیس اخلاقی" در پایتخت تهران استخدام شدند تا هر آنچه به عنوان تخلفات اخلاقی محسوب می شود، شامل زنان "بد حجاب"، را سرکوب کنند.

با این حال، با وجود بیش از سه دهه از این درگیری شدید، این روز ها تهران و بعضی شهر های بزرگ دیگر در ایران توجه صنعت مد جهان را به خود جلب کرده اند. رسانه های غربی تصویری از سبک خیابانی زنان ایرانی مدرن را منتشر می کنند؛ افرادی با شال های رنگارنگ که به سختی سرشان را می پوشاند، ساق پوش های مد روز، مانتوهای جلو باز که سخاوتمندانه برجستگی های بدنشان را نشان می دهند

و آرایش های هنرمندانه صورت را به نمایش می گذارند. اهمیتی ندارد که ممارست خستگی ناپذیر پلیس اخلاقی و برنامه های عفت چقدر است، زنان ایرانی مدرن آموخته اند که چطور بعضی کد های پوششی اسلامی را دستکاری کنند برای طراحی "سرهم بندی" مد روز شان و خلق "چیزی تازه، غیر قابل انتظار، نشان دهنده، و معمولاً جسورانه" خارج از کد های پوششی اسلامی الزامی و تحمیل شده.

طی دهه های اخیر، جمهوری اسلامی حجاب اسلامی مد روز را با گسترش سیاست "اسلامی کردن مد"، اتخاذ و تغییر شکل شوها و تشریفات مد غربی، تعریف مدل مد اسلامی و صدور مساله سیاست هایی علیه غربی کردن پوشش اسلامی، رد می کند. تمام این سیاست ها به نظر بی ثمرند و در مقابل ظهور طراحان مد مستقل زن قرار می گیرند، طراحانی که به عنوان "واسطه های فرهنگی" در استودیو های خصوصی مدشان، لباس های مد روزی تولید می کنند که کد های پوششی متفاوتی با آنچه دولت، لباس زنانه مناسب و عمومی "محجوب" برای زنان می داند دنبال می کنند، و از شبکه های اجتماعی شامل اینستاگرام برای بازاریابی و فروش لباس های طراحی شده شان استفاده می کنند.

بر خلاف هر زمان دیگری، رژیم اسلامی در ایران به طور مداوم بر ظهور چیزی که می توان آن را یک "جنبش مد در ایران" دانست متمرکز بوده و از سوی آن به دشواری خورده است. اخیراً رژیم به عنوان بخشی از پروژه ای به نام عنکبوت 2، تعدادی از زنان ایرانی (مدل ها) را بازداشت کرده که بدون پوشیدن حجاب برای گرفتن عکس های اینستاگرامی جلوی دوربین رفته بودند. مقامات خاطر نشان کرده اند که این عملیات را برای دفاع از "کیان" زنان مسلمان، محافظت از هویت اسلامی و ملی و پالایش محتوای آنلاین "ناسالم" انجام دادند. مقامات مدلینگ را با ترویج "عادی سازی بی بند و باری" معادل گرفتند و حتی به کیم کارداشیان به احتمال این که با کمک مدیر عامل اینستاگرام با استفاده از اکانت اینستاگرام خود جهت فاسد کردن ارزش های ملی مشغول جاسوسی است حمله کردند.³

به طور خلاصه، صنعت مد در ایران بدون این که بیش از حد تحت تاثیر این اقدامات قرار گیرد، در حال اوج گرفتن است. و وقتی کسی در ایران از مد صحبت می کند، چیزی بیش از تعریف آن به عنوان "گرایش مربوط به یک سبک متمایز و اغلب عادت گونه" یا آنطور که بعضی روایات غربی ادعا می کنند یک "کالای مصرفی" که بدن زن را در معرض دید دیگران می گذارد، یا ابرازی برای "شیء سازی بدن زن توسط خود او" معنی می دهد، بلکه زیباسازی حجاب اسلامی در ایران شکلی از مذاکره با ایدئولوژی غالب یا یک "تخطی آرام" است، چرا که راهی برای زنان ایرانی فراهم می کند تا از طریق استفاده خاصی از کد های پوشش به مرز ها فشار آورند و حق شخصی شان برای انتخاب لباس را دوباره مدعی شوند.

در آخر و از قضا، این راهی برای بازیافتن حق شیک بودن و مد روز بودن می باشد.

پی نوشت

¹ افشار، ه، 1987. "زنان، ازدواج، و دولت در ایران". در ه. افشار، زنان دولت و ایدئولوژی. 70-86. لندن: مکمیلان

² گلکار، اس، 2011. سیاست پرهیزگاری: بسیج و کنترل اخلاقی جامعه ایران.

³ مایا اوپنهم، اتهام ایران به کیم کارداشیان برای کار با مدیرعامل اینستاگرام برای فساد زنان ایران، مستقل، می 2016 <http://www.independent.co.uk/news/people/iran-accuses-kim-kardashian-west-of-working-with-instagram-ceo-to-corrupt-iranian-women-a7037726.html>